

GUREBA HASTAHANESİNDEN DEVLET HASTAHANESİNE BALIKESİR HASTAHANELERİNİN TARİHÇESİ

Yard. Doç. Dr. Nahide ŞİMŞİR

ÖZET

Bu makalede Balıkesir'de ilk kez Gureba Hastahanesi'nin kuruluş çalışmaları ve yaptığı hizmetler üzerinde durulmaktadır. Dr. Reşid Bey tarafından Memleket Hastahanesi'nin kuruluşu ve bu amaçla yapılan binalar ile bugünkü Devlet Hastahanesi'nin açılışından söz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, Gureba Hastahanesi, Memleket Hastahanesi, Devlet Hastahanesi, Sağlık, Dr. Reşid Bey.

I. GUREBA HASTAHANESİNİN YAPILMASI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Hüdâvendigâr vilâyetine bağlı Balıkesir livasında XIX. yüzyılın sonlarında bir hastahane bulunmaması hastaların mağdur olmasına sebep olduğu gibi, hastahane ve ilâca şiddetli bir ihtiyaç bulunmakta idi.¹

Hastahane yapılıması ile ilgili işe, inşaatın ne kadara mal olacağı yönündeki çalışmalarla başlanmıştır. 21 Kanun-ı sani 306 (02.04.1890) tarihli vesikâda yaptırılmak istenen hastahane için 37.000 kuruşa mal olacağı tahmin edildiği belirtildikten sonra harcamaları fazla olursa, gerekenin yapılacağı üzerinde durulmaktadır.² İnşaatın kalfası tarafından binanın yapımı ile ilgili olarak hazırlanan projeye göre bi-

* Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

¹ Ş.D. 1549/69, d.

² B.O.A. Ş.D. 549/69, b.

nanın dört köşe şeklinde 4.500 zira' olacağı ve 37.000 kuruşa mal olacağı belirtilmiştir.³ Karesi Sancağı İdare Meclisi'nin Hüdâvendigar Vilâyetine gönderdiği 31 Kanun-ı sani 1306 (14.04.1890) tarihli mazbatada, hastane için gerekli hazırlığın yapıldığından hastahänenin yapılmasına izin verilmesi istenilmektedir.⁴

Hüdâvendigâr Vilâyeti Mektubî Kaleminden Hüdâvendigâr valisi Mahmud Halileddin bin Aziz imzasıyla Şûrâ-yı Devlete gönderilen bir dilekçede, Karesi sancağının merkezi olan Balıkesir kasabasında zebhiye⁵ rüsumuna zam yapılarak gelirinden elde edilen miktar ile toplanacak yardımlar ve bağışlanacak emlak ve kira gelirleri karşılık tutularak yapılacağı 6 Şubat 1306 (18.04.1890) tarihli vesikâda belirtilmiştir.⁶

Hüdâvendigâr vilâyeti İdare Meclisi Kaleminden gönderilen 106 numaralı ve 27.05.1890 tarihli evrâk ile Dahiliye Nezâretine yazılan dilekçede Balıkesir'de hastane bulunmaması sebebiyle, hastalar sefâlete düşmekte hastahane ve ilâca şiddetli ihtiyaç olduğundan söz edilmektedir. Balıkesir'de bir hastahane yapılması için Balıkesir liva meclisinden gönderilen mazbata okunmuş, Balıkesir Belediye dairesinin Balıkesir'e göre azalan gelirinin Balıkesir'e bir hastahane yapmaya elverişli olmadığından, hastahänenin yapılması için hayır sahiplerinin bağışlayacakları emlak ve akaratlar (gelirler) ve zebhiye resmine yapılacak zamlardan istifade edileceği üzerinde durulmaktadır. Balıkesir'de kasap esnafının kestikleri hayvan için ödediği vergiden kara sığira 4, manda ile deveye 3 kuruş, koyun ve keçiye 60'şar para zam yapılarak elde edilecek gelirin hastahänenin idaresine yeteceği belirtilmektedir. Belediye'ye ait bulunan Vapikoğlu bağçesinin hastahaneye yeteceği üzerinde durulmaktadır.⁷

Bu amaçla Balıkesir'in ileri gelenlerinin çabalarıyla Balıkesir'de bir hastahane yapılması için çalışmalar başlatılmıştır. Balıkesir Halkevi Dergisi olan Kaynak'ta⁸ Hastahänenin yapılması ile ilgili ilginç anektotlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki hastahänenin yapılması için gerekli arsanın yerinin tespiti ile ilgilidir. Türk yerleşim birimi tespitinde bazı bölgelerde kullanılan yöntem gereği, muhtelif mevkilere ciğer asılmış, bu ciğer kokmadan günlerce durup kurduğundan hastahane yeri olarak Aygören Mahallesi'nde Birtanecikoğlu Mustafa'ya ait arsa uygun bulunmuştur.⁹

Hastahänenin yeri ile ilgili ikinci anektot buranın mülkiyeti ile ilgilidir. Hastahane yerinin sahibi olan Birdanecikoğlu Mustafa Ağa o zamanlar aşar vergisini ödeyemeyip, hükümete borçlanış ve bu borca karşılık olarak da hastahane arsasını hükümete bırakmıştır. Etrafı duvarlarla çevrili olan bu arsa boş olup, tütünlük veyahut ta bo-

³ B.O.A. Ş.D., 1549/69, c.

⁴ B.O.A. Ş.D., 1549/69, c.

⁵ Zebhiye resmi; kasaplardan kestikleri hayvan için alınan vergi.

⁶ B.O.A. Ş.D., 1549/69, a.

⁷ B.O.A. Ş.D., 1549/69, d.

⁸ Kaynak, Balıkesir Halkevi tarafından yayınlanmış, aylık kültür ve sanat dergisidir. 1933'de kurulmuş ilk sayısı 19 Şubat 1933 tarihinde çıkarılmaya başlanmış, Aralık 1949 - Ocak 1950 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin imtiyaz sahibi Tevfik Fikret Sılay olup, yayın müdürü olarak Şubat 1933 - Kasım 1934 arasında Esat Adil, Aralık 1934 - Mart 1935 arasında A. Akabek, Nisan 1935 - Nisan 1946 arasında Abdî Ağabeyoğlu, Haziran 1948 - Kasım 1949 arasında Arif Hikmet Par, Aralık 1949'da Nair Mescioğlu görev yapmıştır. Yurdakök, Abdullah, (1992), *Balıkesir Basın Tarihi (1886 - 1991)*, Balıkesir Sonsöz Gazetesi ve İnci Ofset Tesisleri, s. 289-294.

⁹ Abdî Ağabeyoğlu, (1938), "Balıkesir'de Hastahaneler Tarihiçesi", *Kaynak*, S. 61, Y. 5, 19.02.1938 s. 334.

zahane denilip, bayram yeri olarak da kullanılıyormuş. Bu arsının karşısında belediye binasının yeri de boşluk ve gübrelik olarak kullanılan bir mahalmiş.¹⁰

II. GUREBA HASTAHANESİNİN HİZMETE AÇILMASI

Kaynak Dergisinde Abdi Ağabeyoğlu'nun yazdığı bir makalede, hastanenin açılış tarihi ile ilgili iki farklı bilgi bulunduğu söz edilmektedir. Bunlardan ilki Gureba hastahanesi 1306 (07.09.1888 - 27.08.1889) yılında yapılmaya başlanmış, iki yıl süren inşaatın sonra 1308 (17.08.1890 - 06.08.1891)'de hasta kabul etmesi ile ilgilidir. Makale yazarının Belediye vezne defterinden çıkardığı kayıtlara göre bu tarihin doğru olduğu, zira (1)308 yılında ve daha sonraları bu hastanede ölenler için belediye, veznesinden teçhiz ve tekfin (ölünün yıkayıp kefenlenmesi) için para çıkmıştır.

Hastanenin açıldığı tarih ile ilgili ikinci bilgi Abdüsselâmezade Cemil Bey'in naklettiği (1)308'de yapılmaya başlandığı (1)312 (04.07.1894 - 23.06.1895)'de de tamamlandığına dairdir. Cemil Bey'in verdiği bilgiyi doğrulayan, binanın birinci katına çıkılınca giriş kapısının üzerinde bir kitabe bulunmaktadır.¹¹

Hudavend-i Cihan Abdülhamid han asr-ı imranı
 Dua almaktır hep maksat hemen şevketmeab için
 Bu babda himmet ülyasını sarf etti Sarım Bey
 Mustasarırof iken ol zat Kareside uyandırdı
 Eser işte bu zikri cemile hoş vesiledir
 Binası dilnişin oldu resanette metanette
 Havası gayet eftaldir nezaret çar etrafa
 Bulunca afiyet sıhhat fıraşında garip hasta
Bin üçyüz on ikide¹² bitti inşası bilutfullah
 Bütün hayrat-ı müherrerat doldurub alemde büldanı
 Serir-i saltanatta daim oluş ol cihanbani
 Ki hemnam habibullah o zülkadr kader danı
 İanata ahaliyi idüp teşvik her yanı
 Yapıldı hastane pek güzel tahtanî ve fevkanî
 Sezadır dinse mimarı klidisin sebkhanı
 Giren hasta şifa bulur olur esbab-ı dermanı
 Dua hayr olup leyl-ü nehari belki her anı
 Hüda dilşad ide bu babda gayretsaz vicdanı

Bu kitabede hastahanenin 1894/95 yılında Mutasarıf Sarım Bey zamanında tamamlandığı yazılıdır ki, Sarım Bey de 22 Ocak 1889 - 23 Mayıs 1895 arasında Karesi Sancağı Mutasarıfı olarak görev yapmıştır.¹³

Şerafeddin Mağmumî 09 Eylül 1894 yılında Sıhhiye Dairesi tarafından Bursa - Balıkesir - İzmir'de dört buçuk ay geçici olarak görevlendirilmiştir.¹⁴ Şerafeddin

¹⁰ Abdi Ağabeyoğlu, *a.g.m.*, 335. Hastahane arsasının hükümete olan vergi borcuna karşılık verildiği ve Vapikoğlu Bağçesi olarak geçtiğine dair bir kayıt B.O.A. Ş.D. 1549/69 d'de de bulunmaktadır.

¹¹ Abdi Ağabeyoğlu, *a.g.m.*, s. 335.

¹² 04.07.1894 - 23.06.1895 Yücel Dağlı - Cumhure Üçer, (1997), *Tarih Çevirme Kılavuzu*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 294-296.

¹³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, (2000) *Karesi Vilâyeti Tarihçesi*, (Yayına Hazırlayan: Abdülmecid Mutağ), Balıkesir: Zağnos Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını, 150.

¹⁴ H. Nazım Polat, (2002), *Dr. Şerafettin Mağmumi Bir Jöntürk'ün Serüveni*, İstanbul, Büke Yayınları, s. 23

Mağmumî bu sırada Balıkesir Gureba Hastanesi'ni gezmiş ve şu bilgileri nakletmektedir.

"...Okul ve kışladan sonra ziyaret nöbeti 'Gureba Hastahanesine' gelir. Bu da kentin kenarında ve yüksek bir yerde kurulmuş olup bir bahçenin ortasındadır. Sıva ve üstü camlı merdivenden üst kata çıkılınca üç salon bir ameliyat ve muayene odası gezilir. Alt kat da yukarı (kat) büyüklüğünde olup toplam otuz yatak alacaktır. Alt kat koşularını rutubetten, havasızlıktan kurtarmak için döşeme hizasında sekizer tane dışarıya menfez (delik) açılmış ve üst katta havayı değiştirmeye ve tazelemeye hizmet için ocaklar yapılmıştır.

Ziyareten sonra Başkan Bey hastahane hakkında düşüncelerimi sordular. Karantina koşusu olmak üzere ayrı bir baraka inşası gereğini, hastahänenin salon koridorlarının tabanlarının yağlı boya ile boyanmasındaki yararlığı ve iyiliği, duvarlar ile tavanın birleştiği yerlerin açısız olmasını, aydınlık için lambaların tepeleri birer boru ile dışarıya açılmış fenerler içinde yakılmasını söyledim. Memnün olup benimsediler..."¹⁵

Balıkesir Gureba Hastanesi'nin yapılışına yapılan çalışmalar neticesinde 1889 yılında başlanmış, 1894 yılı sonlarında da tamamlanmıştır. Hastahane ile ilgili yazılanlardan hastahänenin 1891 yılından itibaren hasta kabul ettiğini öğreniyoruz.

Balıkesir Gureba Hastahanesi Balıkesirlilerin şahsî teşebbüs ve yardımları ile yapılmıştır. Hastahänenin yapılış sırasında alınan halk desteği, açıldıktan sonra da devam etmiştir. Önceleri Maarif komisyonu tarafından idare edilmiş, daha sonra da idaresi Belediye'ye bırakılmıştır. 1898/99 yılında Ömer Ali Bey (1896 - 1905)'in mutasarrıflığı zamanında hastahaneye gelir getirmek üzere Bey Hamamı yaptırılmıştır. Bu hamam Hastahänenin özel idareye devri sırasında belediye tarafından özel idareye devredilmiştir.¹⁶ 1918 yılına kadar Gureba Hastahanesine gelir sağlamış, 1918'de Gureba Hastahanesi, yeni yapılmış olan "Memleket Hastahanesine" (şimdiki Göğüs Hastahanesine) taşınınca, hamam 1923 yılına kadar kullanılmamış, 1923-25 yılları arasında "Kız Öğretmen Okulu" tarafından kullanılmıştır. 1925 yılında Kız Öğretmen Okulu Balıkesir'den ayrılınca hamam terk edilmiş, 1958'de de tamamen yıktırılarak Hacı İlbey İlkokuluna oda sağlanmış, tuğlaları da okul binasının bazı bölümlerinin onarımında kullanılmıştır.¹⁷

Halkın verdiği yardımlarla kurulan Gureba Hastahanesi Reşid Bey Hastanesi inşasından sonra, binası öğretmen okuluna bırakılmış, öğretmen okulu Mithat Paşa ilkokuluna taşınınca, Rüştüye okulu Doğum Evin'den buraya geçmiş (1914/15), 1918'de üçüncü bir kat yapılmasına başlanmış, 1918 - 1922 arasında "Hacı İlbey Numune Rüştüyesi", Rüştüyelerin kaldırılması ile "Hacı İlbey Numune İbtidaisi"nin Ali Şuuri İlkokuluna¹⁸ taşınması ile 1924 - 1925'de Kız Öğretmen Okulu, 1926 - 1933'ta Kız Orta Okulu olmuştur. Bu tarihten sonra bir süre "Mithatpaşa İlkokulu", bir süre de Erkek Sanat Enstitüsü olarak kullanıldıktan sonra, 1936'da Hacı İlbey İlkokulu ol-

¹⁵ Şerafeddin Mağmumî, (2002), *Bir Osmanlı Doktorunun Anıları, Yüz Yıl Önce Anadolu ve Suriye*, (Günümüz Diline Çev. Cahid Kayra), İstanbul, Büke Yayınları, s. 119.

¹⁶ Abdi Ağabeyoğlu, (1938), "Balıkesirde Hastaneler Tarihçesi", *Kaynak*, S. 62, Y. 5, 19.03.1938, s. 367.

¹⁷ Muharrem Eren, (1993), *Mutasarrıf Ömer Ali Bey*, İstanbul, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı, s. 187.

¹⁸ Hacı İlbey mektebi ünvanının Ali Şuuri Efendi ve doğum evinde açılacak mektebe Hacı İlbey ünvanının verilmesi 1932-33 senesinde Umumi Meclis'te görüşülmüş, Hacı İlbey adı Ali Şuuri Efendi ünvanına çevrilmiş, doğum evinde yeni okul açılmamıştır. *Balıkesir 1932-33 Senesi Meclis-i Umumi Mukarrerati*, Balıkesir Vilâyet Matbaası, s. 53.

muştur.¹⁹ Okul 1980 yılında taban ve merdivenlerine beton dökülerek, büyük bir onarım görmüştür. Bir süre Hacı İlbey Ticaret Lisesi olarak kullanıldıktan sonra, bugün Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu olarak kullanılmaktadır.

II. REŞİD BEY HASTAHANESİ

Balıkesir’de bulunan Gureba Hastahanesi’nin ihtiyaca cevap verememesi, sürekli olarak şehre, hastanede yatırılması gereken hasta gelmesi mecburiyeti karşısında Balıkesir’de bir Hastahane-i Umumî inşası lüzumu hasil olmuştur.²⁰

Yeni bir hastahane yapılması fikrini ilk kez 1913 yılı sonlarında Genel Meclis’de Mutasarrıf Dr. Reşid Bey²¹ ortaya atmış “*Gureba Hastahanesi memleketin ihtiyacını karşılamayacak bir durumdadır. Tetkikat yapıyorum. Memleketin en sıhhi ve havadar bir yerinde yeniden bir hastahane yapılacak yer arıyorum. Neticeyi sizlere bildireceğim. Elimde mühim bir para vardır. Ayvalık da bir manastır yapılması için toplanmıştır. Bunu da hastahanenin yapılmasına sarf edeceğim. Sizden de bir miktar tahsisatın bütçeye konulmasını rica edeceğim.*” demiş ve hastahane yeri olarak Soma yolu üzerinde Ak Bayır denilen yerde karar kılınmıştır.²²

Eylül 1329 (14.11.1913 - 14.12.1913)’de Mutasarrıf Reşid Bey’in başkanlığında toplanan Liva Umumi Meclisi, üyelerden Abdulgafur ile emekli albay Rıza’nın verdikleri 13.12.1913 tarihli karar üzerine, Balıkesir’de yeni bir hastahanenin inşasına başlanması için bütçeye tahsisat konulmadan, Liva Daimi Encümenine karşılık bulmak yetkisi verilerek karar verilmiştir. Hasbi Helvacıoğlu, Burhaniyeli Hoca Mehmed, Kavaklı Osman ve Bandırmalı Servet Beylerden müteşekkil olan Liva Genel Encümeni tarafından hastahanenin yapılması için karşılık aranmaya başlanmış, pek çok yardım toplanmıştır.²³

Hastanenin yerinin bir kısmı bazı vatandaşların arsa bağışlamasıyla temin edilmiştir. İstimlâk edilecek arsaların temini için de Hacı İslâm Ağa yüz elli altın bağışlamıştır.²⁴ 14 (6) 4 1330 Pazartesi (29.06.1914) günü şehrin güneyinde ve şehre bir buçuk kilometre mesafede, Soma yolu üzerinde Ak Bayır denilen tepede hastanenin temeli Mutasarrıf Dr. Reşid Bey tarafından atılarak, inşasına başlanmıştır.²⁵

Hastahanenin inşaatının tamamlanmak üzere olduğu yönünde bir haberi Karesi Gazetesinden takip ediyoruz²⁶ Halkın ve Mutasarrıf Reşid Bey’in gayretleri sonucunda 05 Temmuz 1331 (18.09.1915) tarihinde hastahanenin inşası mümkün olmuştur. Hastahanenin tamamlanmasında Mutasarrıf Nazım²⁷ ve Kemal²⁸ Beylerin de katkıları olmuştur.

¹⁹ Abdi Ağabeyoğlu, *a.g.m.*, s. 367-368; Eren, *a.g.e.*, s. 188.

²⁰ Sibel Durak, Özlem Güneş, Bayram Demir, (1999), “*Karesi Sancağı Meclis-i Umumi’nin 1331 (1915) Sene-i Maliyesinde Vuku Bulan İctimaina Ait Zâbitname*”, I, Balıkesir, Balıkesir Üniversitesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, s. 37.

²¹ 1913 - 1914 yılları arasında Karesi Mutasarrıflığı yapmıştır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 152.

²² Abdi Ağabeyoğlu, (1938), “*Reşid Bey Hastanesi*”, *Kaynak*, S. 63, Y. 5. 19 Nisan 1938, s. 385. Bundan sonra Ağabeyoğlu, “*Reşid Bey Hastanesi*”, S. 63.

²³ Abdi Ağabeyoğlu, “*Reşid Bey Hastanesi*”, S. 63, s. 385.

²⁴ Ahmet Niyazi Çalıışkan, (1956), *Balıkesir Devlet Hastahanesi Tarihçesine Kısa Bir Bakış*, Balıkesir: Balıkesir Postası Matbaası, s. 7.

²⁵ Abdi Ağabeyoğlu, *a.g.m.*, s. 386.

²⁶ “*Hastahane-i Umumi*”, *Karesi Gazetesi*, Sayı 54 - 2, 18 Cemazievvel 1333 (03.04.1915), s. 2, sütun 3.

²⁷ Nazım Bey 1914-15 yıllarında Karesi sancağında mutasarrıf olarak bulunmuştur. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 152.

Hastahane'nin inşaatı tamamlandıktan sonra açılabilmesi için yöneticiler ile Balıkesirlilerin çabası devam etmiştir. 3 Receb 1333 (17.05.1915)'de hastane için gerekli eşya ve malzemeleri temin edebilmek amacıyla Encümen üyesi Hoca Mehmed ve İshak Beylerle Belediye kalfası İzmir'e gitmişlerdir.²⁹ Hastaneye gerekli bir miktar malzemeyi alıp, Balıkesir'e dönmüşlerdir.³⁰

Balıkesir Genel Meclisi tarafından 1331,³¹ 1332,³² 1333³³ ve 1334³⁴ yıllarında bütçeye hastane için tahsisat konulmasına rağmen, malzeme ve doktor temin edilememesi sebebi ile I. Dünya Savaşına girilmesinden dolayı, askeri heyetin buraya yerleşmesine kadar hastane açılmamıştır.

Hastahanenin askerî hüviyeti 30 Haziran 1336 (29.06.1920)'a kadar devam etmiş, 1335 - 1336 (01.01.1919 - 31.12.1920) tarihleri arasında hastahane hem mülkî hem de askerî idareler tarafından ortak olarak kullanılmıştır.³⁵ Balıkesir'in özellikle Çanakkale cephesine yakın olması sebebiyle I. Dünya Savaşı'nda (1914 - 1918) yararlananlar Balıkesir'e gönderilmişlerdir. Savaş gazilerinin hastahaneye gelmesi ile birlikte Balıkesir ve Balıkesir'e bağlı ilçeler halkı tarafından hastaneye yiyecek, giyecek, her türlü ihtiyaç malzemesi gönderilmeye başlanmıştır.³⁶ Hastahane bulunan gaziler de Balıkesirlilerin kendilerine gösterdikleri ilgi ve ihtimamdan çok memnun kalmışlardır.³⁷

İlk yapılan bina yarı kârgir olarak inşa edilmiş, 1938'de idare, hariciye, cildiye, göz ve kulak servisleri bulunuyordu. İki bölümden oluşan binanın birinci bölümünde baş tabip ve kalem bulunuyordu. İkinci bölümün sağında kadınlar, solunda erkekler kısmı olup, ortada ameliyathane vardı. Kadın ve erkek bölümlerinde büyük koğuşlar olduğu gibi, tek yataklı koğuşlar ve banyolarda bulunmaktaydı. Sağ tarafın son kısmında da bir eczahane bulunmaktaydı. Binanın alt katıyla birlikte bütün koğuşları 50 yatak alabilecek büyüklüktedir.³⁸

Binanın askerî hastane olarak kullanılmasını I. Dünya Savaşı (1914 - 1918) yıllarında İzmir ve çevresi sihiye müfettişi ve baş tabip olan doktor Vasfi Bey şöyle nakletmiştir: "*Çanakkale savaşının başlamasından bir kaç ay sonra İzmir'den başlayarak Bandırma'ya kadar olan yerlerde açtığımız hastahaneler arasında sonradan 'Reşid Bey hastahanesi' denen bugünkü 'Memleket Hastahanesi' de bulunuyordu.*

Balıkesir'e geldiğim zaman ilk iş olarak hastahane yapılabilecek bir bina aramaya başladım. Mülkî bir hastahane kurulmak üzere yapılmış olan bu binanın boş

²⁸ Kemal Bey 1915 - 1916 yıllarında Karesi sancağında mutasarrıf olarak bulunmuştur. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 152.

²⁹ "Hastahane Levâzımı", *Karesi Gazetesi*, Sayı 50 - 4, 3 Receb 1333 (17.05.1915), s. 3, sütun 1.

³⁰ "Hastahane Levâzımı", *Karesi Gazetesi*, Sayı 58 - 617 Receb 1333 (31.05.1915), s. 3, sütun 1.

³¹ 1331 (14.03.1915 - 13.03.1916).

³² 1332 (14.03.1916 - 28.02.1917).

³³ 1333 (01.03.1917 - 31.12.1917).

³⁴ 1334 (01.01.1918 - 31.12.1918).

³⁵ Abdi Ağabeyoğlu, (1938), "Reşid Bey Hastahanesi", *Kaynak*, S. 64, Y. 5, 19.V.1938, Balıkesir, s. 398. Bundan sonra Ağabeyoğlu, "Reşid Bey Hastanesi", S. 64.

³⁶ "Mecruh-in-i Osmaniye", *Karesi Gazetesi*, Sayı 68 - 16, 27 Ramazan 1333 (09.08.1915), s. 5, sütun 1-2; "Hastahane", *Karesi Gazetesi*, Sayı 7 - 18, 12 Şevval 1333 (24.08.1915), s. 3, sütun 1-3, ve s. 5, sütun 2-3; "Hastahaneler İnanatı", *Karesi Gazetesi*, Sayı 82 - 30, 7 Muharrem 1334 (16.11.1915), s. 5-7; "Hastahaneler İnanatı", *Karesi Gazetesi*, Sayı 95 - 43, 10 Rebiülâhîr 1334 (14.02.1916), s. 3-4.

³⁷ "Bir Mecruhun Mektubu", *Karesi Gazetesi*, Sayı 72 - 2, 26 Şevval-1333 (01.09.1915), s. 4, sütun 1-2.

³⁸ Abdi Ağabeyoğlu, "Reşid Bey Hastanesi" S. 63, s. 386.

olduğunu öğrendim ve derhal işgal ettim. Binanın alt katında 30-40 kadar tahta ke-revet ve üst katında bir yığın karyola parçaları buldum. Bunların arasından ancak 8-10 sağlam karyola ayırabildim. Bina tamamen boş ve başkaca ufak bir eşya bile yoktu.

Hastaneye lâzım olan eşya ve sair malzemenin bir an önce temin edilmesi için zamanın Sıhhiye Müdürü bulunan doktor bay Mukbil ile uzun uzadıya görüştim. Aynı zamanda kızılây kurumu başkanı bulunan müftü Ahmet Kodağz ve belediye reisi, muhasarrif vekili bay Kemal ile de görüşerek yardımlarını elde ettim.

Bu arkadaşlardan pek çok yardım gördüm. O vakit Balıkesir halkının orduya karşı gösterdikleri derin sevgi ve yardım işimizi pek çok kolaylaştırdı.

Balıkesir'in cömert ve hamiyetli halkı hastanenin açılmasına lüzumu olan yatak yorgan çamaşır vesair malzemeyi 20 gün gibi kısa bir zamanda temin ve teslim etmişti.

Hatırimda kaldığına göre bu yardım işinde Balıkesirliler birbirleriyle yarış yaparcasına ileri gitmişler ve neticede bütün teferruatıyla beraber 300 yatak ve 600 takım da entari, terlik, çatal kaşık ve çınko sahan vermişlerdir. Hastanenin diğer sıhhi malzemelerini temin içinde encümen azalarından hoca bay Mehmet ve bay İshak Kemal'i de liva namuna İzmir'e göndermiştik.

Nihayet İzmir'e sipariş ettiğimiz sıhhi malzemede gelmiş ve her şey tamam olmuştu. Vaziyeti ve Balıkesirlilerin kıymetli yardımlarını Harbiye Nezareti Sıhhiye Dairesine raporla bildirdim. Ve birkaç gün sonra da bir teşekkürname aldım.

Hastanein işe işlerini o zaman merkezi Tekirdağ'da bulunan Üçüncü Kolordu üzerine aldı ve bizde hastaneyi açtık. Baş tabip olarak H.S.D.R.'den yarbay Vahit atandı. Diğer doktorları da İzmir'den geldi.

Bu mesele halledilince Çanakkale savaşı hastaları ve yaralıları hastaneye gelmeğe başladı. Ve mevcut bütün yataklar işgal olundu. Böylece bu hastane orduya ve onun yaralı evlâtlarına hizmet etti.³⁹

Doktor Vasfi Bey grubundan sonra binaya depo alayı yerleşmiş ve hastanenin bütün eşyası Beşinci Menzil Müfettişliği tarafından Antalya'ya yeni kurulan menzil hastanesine gönderilmiştir.

Balıkesir'de Mülkî bir hastanenin bulunmadığı bu dönemde 09.12.1334 (09.12.1918)'de "Salı günü Bandırma'dan hareket eden posta katarı Balıkesir'e 22 kilometre uzaklığındaki 'Yeni köy' durağını geçtikten 10 dakika sonra pek feci bir kazaya uğramıştır. İçinde elliden fazla müstakil efrat (fert, birey) bulunan ve lokomatiften beş vagon geride bağlı olan kara vagonda müthiş bir iştil (tutuşup yanma) vukua (meydana) gelmiştir. Tahkikatımızza nazaran: Bu iştil sırf dikkatsizlik yüzünden zuhur etmiştir. Şöyle ki, Bandırma'da vagona hüviyetleri anlaşulamayan iki sivil ellerinde bir çuval ve bir bavul alarak girerler. Çuval ve bavulda 12 numaralı çifte fişengi ile 15 santimetre mikâbında iki kâğıt paket derununda (içinde) av barutu bulunur. Çuvaldaki paket kırıldığı için derunundaki baruttan bir kısmı altına dökülür. Ve çuvalın dışlarına sızar. Tiren "Yeniköy"e yaklaştığı ve tunelden geçtiği sırada vagonu ışıklatmak için çuvalın sahibi bir kibrit çakarak yere atar çuval tedricen (yavaş yavaş) tutuşmaya başlar. Derken tiren Yeni köyden 10 dakika uzaklaşınca barut ateş alarak müdhîş bir iştil vuku bulur. Bunun kuvveti ile bavuldaki barutta iştil eder. Vagonun üst ve yan tarafları ve bu sırada baruta yakın bulunan iki sivil berha-

³⁹ Dr. Vasfi'nin hatıraları için bkz. Ağabeyoğlu, "Reşid Bey Hastanesi", S. 63, s. 386 ve Ağabeyoğlu, "Reşid Bey Hastanesi", S. 64, s. 398.

va (uçar) olur, tren ateşler içinde kalır ve tevakkuf (durur) eder. Bir çok insan kümeleleri alevler içinde elbiseleri tutuşmuş olduğu halde dışarıya fırlarlar. Bir buçuk saat durduktan ve mecruhları (yaralıları) toplayıp yerleştirdikten sonra tiren Balıkesir'e doğru hareket eder. Gecenin karanlığında telefatin miktarı bittabi (doğal olarak) anlaşılabilir. Nihayet katar alaturka tam 4'ü çeyrek geçe Balıkesir'e gelir. Bittesadüf (tesadüfen) istasyonda bulunan merkez müddei umumisi (savcı) Rifat bey meseleye vakıf olur olmaz koşarak mutasarrıf beyefendiye arzı malumat eder (bilgi verir). Mutasarrıf bey maiyetine polis ve jandarma alarak istasyona yetişir, memleketteki doktorlar evlerinden celp ve eczahaneler küşad edilir. Bu sırada muharrirlerimizden birisi de istasyona gitmiştir. Berhava olan vagonun istasyon polis, dairesine indirilen zavallı yanıklarla diğer yanıkların adedi "34" ve telef olanların da berhava olan diğer kimselerle beraber (3) kişi olduğu anlaşılıyordu. Yanıkların ve şehidlerin arzettiği manzara o kadar feci idi ki bunu görenle bilâ ihtiyar (ister istemez) ağlamıştır. Azasından üçte ikisi yanmış, kemikleri meydanda kalmış gözleri dışarıya fırlanmış betbahatlar (talihsizler).. Ah bu ne acı felâkettir ki.

Dört sene düşmana karşı göğüs gerdikten sonra tam ailesine kavuşacağı sırada tatlı ecel ve hulyaları arasında zavallı Türk askeri yansın, bütün arzuları kül olsun, mecruhlar inliyor, bağırtıyor. İmdat bekliyordu. Maateesüf kendilerinin istirahatları temin edilemedi. Çünkü:

İdare-i Hususiyeye (Özel İdare) bir çok fedakârlıklarla yaptırılan hastahane her türlü vesaiti (vasıtalar) fenniye ve sıhiyye levazımından (gerekli olan şeyler) mahrum ve bomboştur. Bu şerait (şartlar) dahilinde (içinde) hastaları bu kupkuru dört duvardan ibaret olan hastahane barındırmak ve tedavi etmek gayri mümkündür. Doktorlar müştereken verdikleri raporlarda mecruhlara behemahal (mutlaka) 'Soma menzil hastanesinde' tedavisine lüzum gösterdiler. Nihayet yanlarına Belediye İkinci Doktoru Zerya Efendi katılarak zavallulara mecburen Soma'ya doğru yollandılar. Soma kaymakamlığına ve istasyon kumandanlığına telgrafla malumat (bilgi) verildi.

Gece yarısına kadar icra (yapılan) edilen tahkikat (araştırma) meselede bir sui kâst katiyen mevcut olmadığını meydana çıkarmıştır. Kazazedelerin Aydın, Burdur ve Isparta askerlerinden olduğu anlaşılımıştır.

İnşallah bu feci vaka bize ibreti müessire (ders alınır) olurda bir daha bu gibi dikkatsizlik yapmaktan çekiniriz. Bu münasebetle şunu da ilâve edelim ki, memlekette vesaiti fenniye ve sıhiyenin tedarik (sağlamak) olunarak hastanenin idare-i hususiyeye namuna açılmaması yüzünden mecruh kardeşlerimizin burada tedavilerine imkân kalmaması felâketzedelerin feryatları karşısında mecburi bir şey yapılamaması pek acı ve dilsuz (yürek yakıcı) tesirat (etkiler) bırakmıştır.

İştittimize göre:

Ciheti askeriyece (Askeriye tarafından) iki üç gün evvel tahliye (boşaltılan) edilen hastahänenin memleket namına derhal küşadına (açılmasına) mutasarrıf beyefendi tarafından himmet buyurulacak ve bu mühim ihtiyaç da temin edilecektir.⁴⁰

Yolcuların çoğunu tezkere almış askerlerin oluşturduğu trenin Yeni köy istasyonuna yakınlarında geçirdiği kazada yaralananlara Balıkesir'de hastahänenin açılmaması sebebiyle yardım edilemeyip, hastaların başka yerlere gönderilmesi, Balıkesir'de hastahänenin bir an önce açılmasının lüzumunu ortaya koynmuş, Mutasarrıf

⁴⁰ Ağabeyoğlu, "Reşid Bey Hastanesi", S. 64, s. 399-400.

Hacı Muhittin ve halefi mutasarrıf Hilmi Beylerin çalışmaları sonucunda, Müdafaa-i Milliye'ın malzeme temin edilmiş, Sıhhiye Müdüriyeti'nden de bir sıhhiye heyetinin gönderilmesi istenmiştir.

Sıhhiye Genel Müdürlüğü müdür ve operatör olarak Dr. Sabri Gündüz'ü, frengi mütehasısı olarak Saffet Adili, Dahiliye mütehasısı olarak Ekrem Tok'u, eczacı olarak da Artin Şamliyan'ı göndermiştir. Diğer memurlar Balıkesir'den temin edilmiştir.⁴¹

Bu şekilde hastahänenin bu ilk heyetle birlikte 30 yataklı ve Reşit Bey hastahanesi olarak faaliyete geçmiş, binanın diğer yarısında bulunan askerî hastane Reşid Bey hastanesine her bakımdan yardımı olurken, askerî seyyar hastahänenin ayrılması ile birlikte hastane için güç günler başlamıştır. Yunan işgali sebebiyle hastane için tahsisat bulmak zorlaşmıştır. Bu esnada hastänenin adı da değiştirilmiş, **Memleket Hastanesi** olarak anılmaya başlanmıştır. Yunan işgali sebebiyle hastane çok zor durumda kalmış, 1339 (01.01.1923 - 31.12.1923) yılı ortalarına doğru **Gureba Hastanesinin** durumu gördüğü ilgiden dolayı ihtiyacı karşılayamayacak hale gelmiş, hastänenin tekrar düzenlenmesi fikri ortaya çıkmış ve bu sırada hastahane yeni kurulan Özel Muhasebe'ye devredilmiştir.⁴²

Dr. Sabri Gündüz'ün görevinden ayrılması ile Dahiliye doktoru Ekrem Tok başhekim olmuş, operatörlüğe de Dr. Cemil gelmiştir.

Halkın yardımları ve Genel Meclisin fakir bütçesine rağmen yapılan fedakârlıklar ve hastane idaresindeki kıymetli doktorların gayretleri sayesinde, hastane günden güne gelişmiştir. Yatak kadrosu 50, 60, 75, 80 zamanla 95'e ve 1950 yılında da 125'e yükselmiş, röntgen laboratuvarı kurulmuş, ultraviyole ve diyatermi cihazları alınmış, yeni ihtisas şube ve koğuşlar ile araç ve gereçleri ilâve edilmiştir.

Petrol lambaları ile aydınlatılan hastane ve röntgen laboratuvarını aydınlatmak üzere akümülatörlü elektrik tesisatı yapılmış, muşamba döşenmiş, ahşap kısımlar yağlı boya ile boyanmıştır. Böylece günden güne gelişen hastaneye ilgi artmış ve ihtiyacı karşılayamaz hale gelmiştir. 1943 yılında yeni bir hastane yapılması fikri ortaya çıkmıştır.

III. DEVLET HASTAHANESİ

Bugünkü Devlet Hastanesi'nin temeli, Baş hekim ve Dahiliye mütehasısı Raif Demiralp ve Balıkesir valisi Recai Gürel'in çabalarıyla atılmıştır. Bigadiç depremi dolayısıyla eski inşaatın, böyle deprem bölgesi olan bir yere yapılamayacağı kanaati ortaya çıkmıştır.⁴³

Hastane'nin Vali Sabri Öney⁴⁴ ve hekimlerin gayretleri ile aynı yerde (Atatürk Mahallesi) temeli atılmış, inşaat biraz ilerlemiş, vali Fazlı Güleç⁴⁵ malî durum itibarıyla inşaatı fuzuli bulmuş ve karşısında yer almıştır. Ziya Tekeli'nin⁴⁶ valiliği döneminde hastane inşaatı yeniden ele alınarak yapılmıştır.

Bu sırada 02.12.1951 günü, üç can kaybı ve bir kaç yaralanmaya sebep olan, Akbayır'daki eski hastane binası infilâk etmiştir. Henüz yeni bina tamamlanmadığından

⁴¹ Çalışkan, a.g.e., s. 8.

⁴² Çalışkan, a.g.e., s. 9.

⁴³ Çalışkan, a.g.e., s. 12.

⁴⁴ Sabri Öney, 01 Ocak 1944 - 04 Ağustos 1945 yılları arasında Balıkesir'de görev yapmıştır.

⁴⁵ Fazlı Güleç, 29 Ağustos 1945 - 18 Şubat 1948 yılları arasında Balıkesir'de görev yapmıştır.

⁴⁶ Ziya Tekeli, 01 Mart 1948 - 22 Haziran 1950 yıllarında Balıkesir'de görev yapmıştır.

geçici olarak en çok zarar gören hariciye ve göz servisleri Doğum evine taşınmış, 05.01.1952'de de intaniye ve verem hariç diğer servisler taşınmıştır. 30.01.1954 tarihinde de Memleket Hastanesi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına intikâl etmiş ve Devlet Hastanesi adını almıştır.

SONUÇ

Balıkesir'de Gureba Hastahanesi, Dr. Reşid Bey Hastahanesi ve nihayet Devlet Hastahaneleri'nin yapılması için gerekli araziden, inşa masrafları ve içine ihtiyaç duyulan malzemenin tedarik edilmesi ile ilgili çalışmalar devlet halk işbirliği ile gerçekleşmiştir. Adı geçen hastahanelerde sivil vatandaşlar tedavi edildiği gibi, I. Dünya Savaşı yıllarında savaş alanına yakınlığı göz önünde bulundurarak, Balıkesir'de de Umumî Hastahane ya da Dr. Reşid Bey hastanesi diye adlandırılan, bugünkü Göğüs Hastanesi binasında Askerî Hastahane halkın yardımlarıyla açılmış, cepheden peyder pey gelen yaralılar burada tedavi edilmiştir.

1940'lı yılların başlarında mevcut hastahänenin Balıkesirlilerin ihtiyaçlarına cevap verememesi ile yeni bir hastaneye ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Böylece bugünkü Devlet Hastahanesi'nin yapım çalışmaları başlamış, 1952'de Memleket Hastahanesi adıyla açılan hastahane, 1954 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na devredilerek, Devlet Hastahanesi adını almıştır. XIX. yüzyılın son çeyreğinde açılan hastahaneden günümüz devlet hastahanesine kadar Balıkesirliler, diğer hususlarda olduğu gibi, sağlık konusunda da ellerinden gelen her türlü yardımı yapmışlardır.